

บทที่ 1

บทนำ

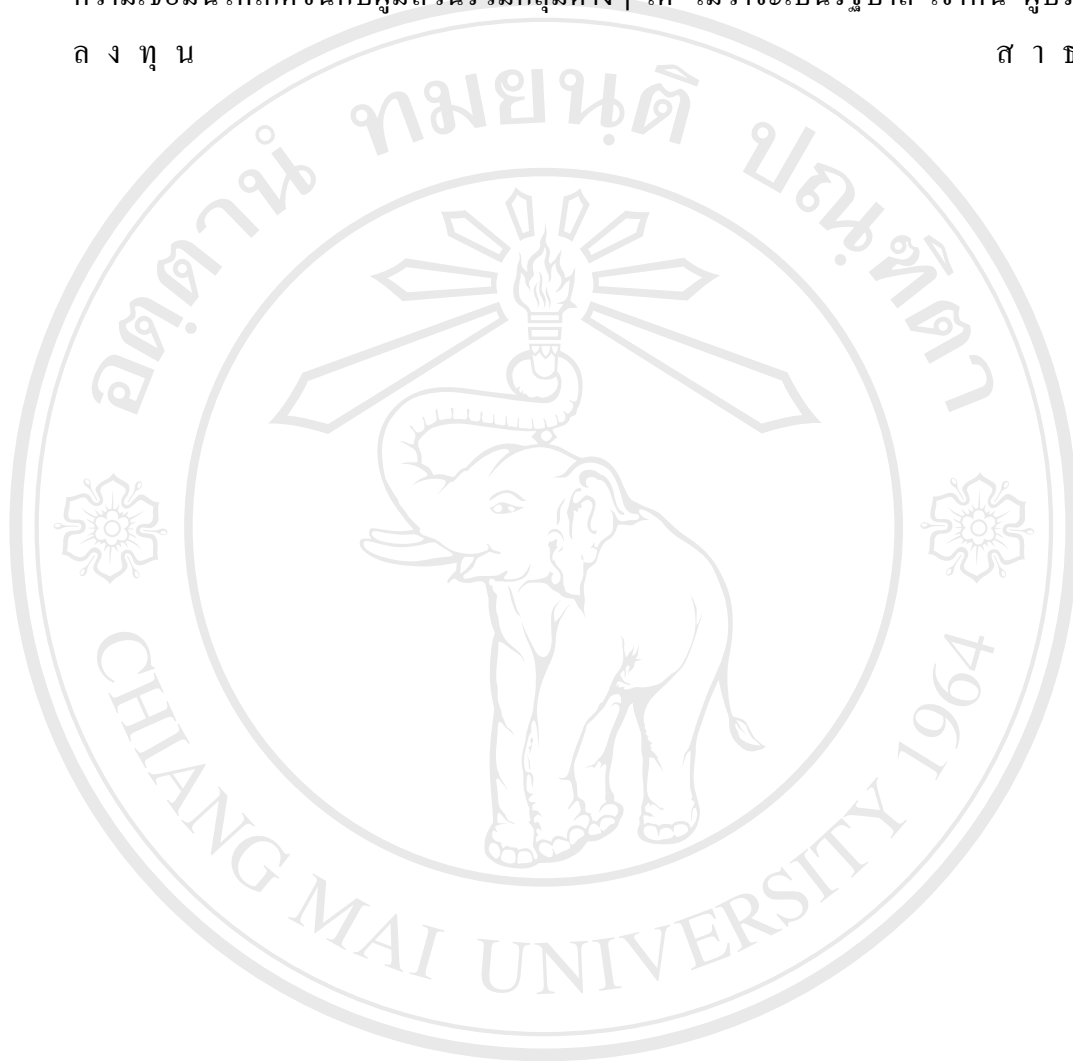
หลักการและเหตุผล

ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ประเทศไทยมีการพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ในแต่ละภาคอุตสาหกรรมต่างมุ่งเน้นกลยุทธ์ในเรื่องการขยายความเจริญเติบโตทางธุรกิจ ประกอบกับมีการใช้ทรัพยากรต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยขาดการส่งเสริมให้มีการวางนโยบายและการวางแผนงานอย่างเหมาะสม ทำให้การผลิตเป็นไปในรูปแบบที่ทรัพยากรถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองและไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นสาเหตุให้ปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงกับภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประกอบกับแรงขับเคลื่อน (Drivers) จากภายนอกในระดับโลกซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่ได้คำนึงถึงการสร้างกำไรให้สูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว แต่พบว่ามีอีก 2 ด้านที่ต้องคำนึงถึง ก็คือ สิ่งแวดล้อมและสังคม ดังจะเห็นได้จากการจัดระเบียบโลกใหม่ในด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม นำโดยสหประชาชาติซึ่งมีการกำหนดออกมาเป็นข้อตกลงนานาชาติ (อาณัติ ปรากฏสวัสดิ์, 2547 : 31) อันมีผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจ

สำหรับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยนั้น การเปิดเผยข้อมูลเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคมกลายเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของบริษัทที่จะต้องทำการเผยแพร่และให้ความสำคัญ โดยการเปิดเผยข้อมูลและการรายงานต่อบุคคลภายนอกอาจกระทำได้ในลักษณะการเงินหรือรายงานที่ไม่ใช่การเงิน กิจกรรมควรต้องมีการเปิดเผยข้อมูลซึ่งเกี่ยวกับต้นทุนค่าใช้จ่าย หรือสินทรัพย์สำหรับสิ่งแวดล้อม หนี้สินที่มีต่อสิ่งแวดล้อม นโยบายทางการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินและต้นทุนสิ่งแวดล้อม หรือเรื่องอื่นทั่วไป (ศุภมิตร เตชะมนตรีกุล, 2542 : 301) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมจะมีอยู่ในรายงานประจำปีในส่วนของข้อมูลอื่น ซึ่งจะให้แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติสิ่งแวดล้อมของบริษัท รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมของบริษัทที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนการป้องกัน การสนับสนุน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ความรับผิดชอบต่อลูกค้าและสาธารณชน นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม โครงการที่ดำเนินอยู่ รวมถึงต้นทุนและประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และโครงการดังกล่าว ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ภาพพจน์ของบริษัทดีขึ้น และยังสามารถสร้าง

ความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนร่วมกลุ่มต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล เจ้าหน้าที่ ผู้บริโภค นัก
ล ง ทู น

ส ำ ช ำ ร ณ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ชนทั่วไป หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทั่วไป เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทและความรับผิดชอบของบริษัทที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

สำหรับในต่างประเทศนั้น ก็มีกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น กฎหมายของประเทศนอร์เวย์กำหนดให้กิจการต้องนำเสนอสารสนเทศที่เกี่ยวกับการรั่วไหลหรือการปนเปื้อนและแผนงานในการจัดสิ่งเหล่านั้นไว้ในรายงานของคณะกรรมการบริษัท หรือสำหรับคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ได้ออกข้อกำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญในการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจกระทบต่อรายจ่ายลงทุน กำไรและฐานะการแข่งขันของกิจการ และยังกำหนดให้กิจการทำการเปิดเผยประมาณการค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงหนี้สินที่อาจเกิดขึ้น (เมฆากุล เกียรติกระจาย และ ศิลปพร ศรีจันทพร, 2543 : 536) เป็นต้น นอกจากนี้จะเห็นได้จากความพยายามที่จะเพิ่มมาตรการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งลดและป้องกัน ตลอดจนบรรเทาผลกระทบจากมลภาวะที่เกิดขึ้น

จากแรงกระตุ้นและแรงกดดันจากหลายๆ ฝ่ายทั้งหน่วยงานในระดับประเทศและระหว่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น รวมถึงรูปแบบและระดับของการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวที่มีความแตกต่างกันตามประเภทของอุตสาหกรรมและลักษณะการดำเนินธุรกิจ ประกอบกับจากรายงานภาวะเศรษฐกิจไทยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของปี 2546 ขยายตัวร้อยละ 6.7 และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมที่สูงขึ้นร้อยละ 10.3 ส่งผลให้ความต้องการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ของไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.2 เมื่อเทียบกับปี 2545 การใช้พลังงานเกือบทุกประเภทเพิ่มสูงขึ้นโดยขาดทิศทางและมาตรการในการควบคุมที่ชัดเจน (สถานการณ์พลังงานในประเทศไทย, 2546 : ออนไลน์) ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลง นำมีปัญหาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ เกิดปัญหามลพิษต่างๆ รุนแรงมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมามีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นไปในลักษณะที่ขาดดุลยภาพระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืนเปลืองและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งซึ่งทรัพยากรและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงลักษณะการเปิดเผยข้อมูลและระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีลักษณะการประกอบกิจการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งได้แก่บริษัทจดทะเบียนในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร ซึ่งหากอิงตามตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จะประกอบด้วยกลุ่มพลังงาน สาธารณูปโภค และกลุ่มเหมืองแร่ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อประกอบการตัดสินใจลงทุน หรือพัฒนาแนวทางการเปิดเผยข้อมูลให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

ทำการศึกษารายการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม จากงบการเงินและรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร โดยทำการศึกษาข้อมูลประจำปี 2546 จำนวน 14 บริษัท และศึกษาข้อมูลประจำปี 2547 จำนวน 17 บริษัท

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรปี 2546 ประกอบด้วย

1. บริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน) : BANPU
2. บริษัท บริการเชื้อเพลิงการบินกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) : BAFS
3. บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) : BCP
4. บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) : EASTW
5. บริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน) : EGCOMP
6. บริษัท ลานนารีซอสเซส จำกัด (มหาชน) : LANNA
7. บริษัท ปิคนิคแก๊ส แอนด์ เคมิคัลส์ จำกัด (มหาชน) : PICNI
8. บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) : PTT
9. บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) : PTTEP
10. บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) : RATCH
11. บริษัท ระยองเพียวริฟายเออร์ จำกัด (มหาชน) : RPC
12. บริษัท สหโคเจน ชลบุรี จำกัด (มหาชน) : SCG
13. บริษัท สยามสหบริการ จำกัด (มหาชน) : SUSCO
14. บริษัท ผาแดงอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) : PDI

ส่วนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรปี 2547 มีเพิ่มขึ้นมาจากปี 2546 อีก 3 บริษัท ประกอบด้วย

15. บริษัท เอเชีย อินซูเลเตอร์ จำกัด (มหาชน) : AI
16. บริษัท โซลาร์ตรอน จำกัด (มหาชน) : SOLAR
17. บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) : TOP

วิธีการศึกษา การเก็บข้อมูล

วิธีการศึกษา

1. เป็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม
2. เป็นการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลจากงบการเงินและรายงานประจำปี 2546 และปี 2547 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร ว่ามีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมหรือไม่อย่างไร โดยอ่านรายละเอียดข้อมูลในงบการเงินและข้อมูลในรายงานประจำปีของแต่ละบริษัททุกหน้า ทุกบรรทัด และทำการจดบันทึกข้อมูลการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เกี่ยวข้องตามประเด็นต่างๆ เพื่อให้ทราบลักษณะและระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม

การศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินและการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี

ส่วนที่ 1 การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน ประกอบด้วย

1. ต้นทุน ค่าใช้จ่าย และสินทรัพย์สำหรับสิ่งแวดล้อม
2. หนี้สินสิ่งแวดล้อม
3. นโยบายทางการบัญชีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ซึ่งลักษณะการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินสามารถแยกได้ดังนี้

- การเปิดเผยรายการในงบการเงิน
- การเปิดเผยรายการในหมายเหตุประกอบงบการเงิน
- การเปิดเผยรายการทั้งในงบการเงินและในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ส่วนที่

2

การเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาการแสดงผลข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเปิดเผยกิจกรรมในปัจจุบันและแง่มุมในอนาคตของกิจการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมซึ่งจะทำให้ผู้ใช้รายงานประจำปีสามารถประเมินความสามารถในการปรับตัว ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายและประเมินความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรได้

ในที่นี้จะใช้การวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้หน่วยของสาระเป็นจำนวนบรรทัดในการเจงนับ เพื่อหาระดับหรือปริมาณการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เนื่องจากสะดวกในการเก็บข้อมูลและถือเป็นหน่วยของสาระที่จะใช้เป็นตัววัดในการเจงนับที่เหมาะสมที่สุด โดยอ้างอิงเกณฑ์การวัดดังกล่าวมาจากงานวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบขนาดของการเปิดเผยข้อมูลนโยบายสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (นิตยา วงศ์ภินันท์วัฒนา และคนอื่นๆ : 2547)

สำหรับการนับบรรทัดนั้น ถ้าบรรทัดใดมีข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาเกินครึ่งบรรทัดก็จะนับเป็นหนึ่ง บรรทัด แต่ถ้าบรรทัดใดมีข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาไม่ถึงครึ่งบรรทัดก็จะนับเป็นครึ่งบรรทัด

1. ประเด็นที่ทำการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- 1.1 ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 1.2 การปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อกำหนดทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 1.3 การตรวจ ติดตาม และประเมินสิ่งแวดล้อม
- 1.4 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

2. ประเด็นที่ทำการศึกษาด้านสังคม ประกอบด้วย

- 2.1 ความรับผิดชอบต่อพลังงาน
- 2.2 ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรบุคคล
- 2.3 ความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์และบริการ
- 2.4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการรวบรวมในรูปของตาราง วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบถึงระดับการเปิดเผยของแต่ละประเด็นและกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม

การเก็บข้อมูล

ใช้ข้อมูลที่จัดเก็บจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) ประกอบด้วย ข้อมูลจากงบการเงินและข้อมูลจากรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรปี 2546 และปี 2547 รวมทั้งข้อมูลจากแหล่งที่เป็นหนังสือเชิงวิชาการ วารสารนักบัญชี ข้อมูลเอกสารการอบรม บทความ ทฤษฎีงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและข้อมูลออนไลน์ (Online Document)

นิยามศัพท์

การเปิดเผยข้อมูล (เมธากุล เกียรติกระจาย และ ศิลปพร ศรีจันทเพชร, 2543 : 530) หมายถึง การให้สารสนเทศที่เกี่ยวกับกิจการหนึ่งโดยเฉพาะ โดยบริษัทจะเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องใด มากน้อยเพียงใด และด้วยวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับ

- ข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชีและหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป
- ความต้องการของผู้ใช้รายงาน
- อิทธิพลของผู้ใช้รายงาน
- ปรัชญาการบริหาร

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร (อิงตามตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) หมายถึง บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มพลังงาน สาธารณูปโภค (Energy and Utilities Sector) ในปี 2546 จำนวน 13 บริษัท และปี 2547 จำนวน 16 บริษัท และกลุ่มเหมืองแร่ (Mining Sector) ในปี 2546 จำนวน 1 บริษัท และปี 2547 จำนวน 1 บริษัท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบลักษณะและระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร
2. การศึกษานี้เป็นประโยชน์แก่นักลงทุนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุนในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร
3. การศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่บริษัทอื่นๆ ในการพัฒนาลักษณะการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมให้ดียิ่งขึ้น